

u međuvremenu

s trideset prve kolonije pisaca u kanjiži

poetika i ćutnja

piše: rale nišavić

Banalno je ponavljati već znano – da sve književne manifestacije liče jedna na drugu; ali, budući da je reč o još jednoj književnoj manifestaciji, mi smo primorani to da ponovimo. Većina manifestacija se odvija po uhodanoj recepturi (bez dubljih i inovativnijih zahvata): malo reči o knjizi, malo o piscu, progovori se o izdavaštvu i čitalačkoj publici kojoj je knjiga u najvećoj meri namenjena itd. Ovogodišnja, trideset prva Kolonija pisaca u Kanjiži protekla je, takođe, u znaku te sheme. Održano je savetovanje o knjizi, otvoreno više izložbi, pripremljeno više književnih programa u školama i radnim kolektivima, bilo je poezije, aplauza, itd, itd. Imao se utisak kao da se to jednom desilo i sad se ponavlja.

Za ovaj skup pisaca, ipak, pripremljena je zanimljiva tema: »Razgovor o dominantnim poetikama u poslednjih 20 godina«. Tema nimalo jednostavna, ali pored svega, očekivalo se da će se zbog zanimljivosti problematike u razgovor uključiti znatniji broj naših istaknutih stvaralaca, književnih kritičara i pisaca. Ispalo je malo paradoksalno: više su govorili pisci iz inostranstva nego domaći, kojih je bilo malo, a pogotovu nije bilo kritičara. U toku ovog razgovora, koji je u velikoj meri izneverio očekivanja, čula su se i neka vrednija pažnje izlaganja. Svakako je vredno i zanimljivo izlaganje književnog kritičara Radivoja Mikića. Mikićeva razmišljanja odnosila su se na savremeni književni trenutak u nas. Naglasio je kako se u poslednjoj deceniji dešava vidan pomak u srpskoj poeziji, a to je, pored ostalog, ilustrirao primerima iz poezije Novice Tadića, koji je u poeziji uneo nove motive iz urbanog sveta, gradeći drugačiju sintaksu, nov poetski jezik, koji se nameće kao nova stvarnost.

»Poezija se vraća sebi, društvu, sućeljava se sa stvarnošću, to je uslovlilo više talasa i pesničkih škola« smatra Radivoje Mikić. Dalje je Mikić govorio o piscima koji se u ovom trenutku mogu označiti kao uistinu mladi, i koji se ne mogu povezati načelima koja bi u njihovoj pesničkoj praksi omogućila očitovanje »zajedničkih obeležja«. Sve je to doprinelo da se ostvare raznovrsni stilski-jezički modeli, od regionalnih dijalektičkih crta, do metajezika pojedinih naučnih disciplina.

Guesti iz inostranstva svakako su dali doprinos ovoj temi, osvetlivši je iz sopstvenog ugla, savremenog književnog trenutka svoje zemlje i postojećih književnih trendova. U svemu ovom najzanimljivije i veoma analitički govorio je gost iz Francuske, univerzitetski profesor i književni kritičar Seže Brendo. Mudro i znalački, Brendo je prisutne informisao o jednom ovako nezahvalnom poslu, veoma složenom i studioznom, jer, po njegovom mišljenju, teško je izdvojiti poetike i uspostaviti dominantne crte u poslednjih dvadeset godina, tim pre što je vremenska distanca odveć tu, blizu, da bi se mogao imati objektivni uvid u književnost koja nastaje. No, pored svega, naglasio je Brendo, imajući u vidu izvesna sociološki intonirana fakta, a koja se odnose na prodaju knjiga u dvema velikim knjižarama, ceneći, s druge strane i uticaj najvećih izdavača, kao što je »Galimar«, nije teško izvesti zaključak koji su pesnici najuticajniji, koji su u vrhu interesovanja, te tako, na osnovu toga, može se govoriti o određenim poetikama, to jest dominantnim trendovima u poslednjih dvadeset godina.

U razgovoru je potom spominjan Šalamun (Vajda Gabor) kao pesnik koji je uticao na radikalne promene senzibiliteta u našem pesništvu, pogotovo u slovenačkoj kulturi. Govoreći o književnosti Mađara u našim prostorima, Vajda Gabor je istakao da se ova književnost najviše emancipovala u prostoru osmišljene koncepcije časopisa »Uj simpozijon«, u kojem je bilo više sućeljavanja pesničkih strujanja, tendencija i pravaca, gde najpoznatije mesto pripada poeziji Ota Tolnaia.

Na kraju moramo naglasiti kako je propuštena prilika da se govori o mnogim značajnim momentima savremene poezije u poslednje dve decenije (propušteno je da se, između, ostalog, govori i o poeziji Slovaka, Rumuna i Rusina u Vojvodini) i kako je jedna relativno dobro pogodena tema ostala nedovoljno promišljena i iskušavana analitikom savremene kritike. Ne bismo imali za čime da žalimo bar da je pokušaj bio ambiciozniji.

zapis

povodom premijere »velikog transporta«

SNAGA KOLEKTIVNE VOLJE

piše: Rale Nišavić

»Neoplanta film« u režiji Veljka Bulajića snimila je »Veliki transport«, koji govori o NOR-u u Vojvodini i Jugoslaviji na jedan specifičan i umnogome ubedljiv način.

Iz Srema u istočnu Bosnu, dramatične 1943. kreće, na dug i neizvestan put, veliki transport boraca, hrane i potrebene ratne opreme. Ovaj svojevrsni transport nade, ljudske volje i solidarnosti trebalo je da stigne na cilj u istočnu Bosnu, kod Majevice, da bi se pomogao pokret u ovom kraju Bosne i Jugoslavije, jer je u to vreme bio izložen iscrpljujućim naporima. Tako u »Velikom transportu«, dugom oko sedam kilometara, oko hiljadu devojaka i mladića – boraca, s hranom i opremom, uspešno prolazi okupiranu Vojvodinu mnoga mesta, zasede i utvrđenja, koja su držali Nemci i domaći izdajnici. Transport prelazi dobro čuvanu prugu Beograd-Zagreb, dve reke, Savu i Bosut, i uspešno stiže na cilj. Bio je to poduhvat zajedništva i ubedjenja, snage i bolje naših naroda, koji su išli s verovanjem u susret slobodi.

Taj herojski poduhvat Bulajić je realizovao bez mnogo faktografije, nastojeći da izbegne crno-belu logiku spektakla i da istakne osnovni moto kolektivne volje i snage: ta snaga poput silovite plime, doseže i osvaja korene slobode. Može se reći da ovaj film gradi jednu drugačiju patetiku, različitu od redukovane i tipizirane dogmatike spektakla koji odslikavaju velike komandante, fanatične komesare, itd. Treba istaći da Bulajić u najnovijem filmu promišljeno sledi snažnu kolektivnu volju, jedinstvo, gradirajući ga iz scene u scenu. Film se, u stvari, razvija u laganom ritmu, od prvog kadra, od sekvence prikupljanja hrane i materijala na fruškogorskom proplanku (Rohaj baza), pa sve do prelaska preko Save, sledeći dramaturški, kao svojuto-pološku matricu, rad plime, koja postupno i nezaustavljivo hita ka ishodu.

Ako bi se za »Veliki transport« u najkraćim crtama moglo reći šta ga kao film izdvaja iz ranijih Bulajićevih projekata (»Kozare«, »Vlaka bez voznog reda«, »Neretve«, »Uzavrelog grada«, itd), to je, svakako, rasterećenje od individualnog epskog heroizma, koji se ovde transformiše u mnogoljudni mozaik aktera – glumaca što se slivaju u istu rolu, za razliku od ranijih filmova, koji su, uglavnom nosile više ili manje individualizovane ličnosti: Čini se da je ovim filmom uhvaćena atmosfera rata u ravnici, odvažnost i heroizam požrtvovanog i jednostavnog čoveka i njegov hod stazom nade i verovanja.

Iako u ovom filmskom ostvarenju nema glavnog aktera, u njemu su zastupljena mnoga imana poznata u svetskoj i našoj kinematografiji, koja su se potpuno ostvarila, odigravši svoje uloge sa zapaženom snagom i umećem. Moramo, između ostalih, izdvojiti glumce Dž. Franciskusa, St. Reilsbeka, H. Bergera, B. Živojinovića, O. Markovića (izuzetno i pravo ostvarenje majke komandanta P. Paroškog). Svakako su za pohvalu i glumci D. Vargić, T. Arsić i Z. Lepetić.

Bulajić je uspeo da postigne zavidan nivo kinestetičke i znakovne snage u vizualnoj fakturi filma, uključujući u igru sve elemente, od aktera pa do predmetnog sveta, dosežući u nekim momentima i intenzitet simbolizacije (hleb, kolona transporta, druga obala itd). Takođe, u nekim momentima postignuta je izvanredna dramatičnost u razvijanju linija sukoba, kao i iznajsiranost motivacije pojedinih likova. No, mora se primetiti da je u filmu bilo i padova, nedovoljno dramaturški artikuliranih situacija i prenaplašenosti, što, po našem uverenju, nisu, ipak, najkarakterističniji momenti ovog vrednog filmskog ostvarenja.

